

FÜZESABONYI

A VÁROS ÖNKORMÁNYZATÁNAK TÁJÉKOZTATÓJA

Haraszi István

István, a király

*Szent Korona ünnepén
Az jut az eszembe,
Hogy István volt, ki az
Államot megteremtette.*

*Ő volt, aki templomokat
Épített a Népek,
És aranyat osztogatott
A koldusnak, zenészeknek.*

*Ezer év távlatából
Az fáj csupán Nékem,
Hogy István király a koronáját
Elvesztette régen.*

Füzesabony, 2002. március 19.

Az államalapító

Géza politikája a régi nemzeti szabadság és törzsi különállás híveiben igen heves ellenkezést váltott ki. A - kalandozások idején szinte teljesen függetlenül élő - törzsfők és nemzetségszökök egy része, hatalmát féltve, nyíltan szembe fordult az új, keresztény fejedelemséggel. A leghíresebb lázadó vezér - a pogány módra kopasz - „Tar” Zerind fia, Koppány volt, aki az Árpádok közeli rokonaként Géza halála után még a fejedelmi méltóságra is jogot formált. Attól sem rettent vissza a somogyi vezér, hogy fegyvert fogjon a fiatal uralkodó ellen. István azonban az egyháziak és a német lovagok segítségével leverte, s testét

négyfelé vágatva az esztergomi; a vesztprémi, a győri és az erdélyi kapura szögeztette ki intő példa gyanánt. Hasonló sorsra jutott később a Maros-vidék nagy hatalmú ura, Ajtony, aki a nagyobbik Gellért-legenda szerint „István királynak egyáltalán nem hódolt, elbizakodva vitézei és nemesurai sokaságában”. István anyai nagybátyja, az erdélyi Gyula, látva Koppány és Ajtony sorsát, meg sem kísérelte a fegyveres ellenállást; megtört s vele behódolt az utolsó lázadó vezér. A lázadó vezérek felett aratott győzelmek után 1000-ben István királlyá koronáztatta magát. (Királyi koronánkat a hagyomány Szent Istvánhoz kapcsolja, de bizonyos, hogy az övének

nyoma veszett, s csak sokkal később - talán III. Béla idejére - alakult ki a mostani, melynek felső részét „latin” alsó részét pedig a „görög” koronának nevezzük.).

István a kor szokása szerint - királyságát „Isten kegyelméből” származtatta, hatalmának anyagi alapját azonban a királyi birtokok alkották. A fejedelmi törzs vagyonán kívül a lázadó vezérek birtokaira és a gazdátlan területekre is kiterjesztette hatalmát, sőt a nemzetségek birtokait is megnyirbálta. Ilyen módon - bár párthíveit és az egyházat igen gazdagon megajándékozta - az ország nagyobbik felével köz-

(folytatás a 2. oldalon)

vetlenül rendelkezett. Ez a tény megkönynyítette az ország területi megszervezését.

A lázadó vezérek legyőzése után azonban a törzsi különállás végleg megszűnt, a törzsek és nemzetségek szétszóródtak. (Emiatt találkozunk az ország legkülönbözőbb részén az egykori törzsneveket idéző - Gyarmat, Jenő, Kér, Tarján stb. helynevekkel.) István király ezek után - a vérségi egységek helyett területi alapon szervezte meg az államot, s ennek érdekében létrehozta az ún. királyi vármegegyeket.

A megyerendszert István király szláv közvetítéssel vette át, Nagy Károly örökségéből. Maga a megye szó is szláv, határt jelent (vagyis a megye közép-pontjában álló vár határát, uralmi körzetét jelzi). A megyenevek egy része szláv (pl. Nógrád, Csongrád stb.), más része magyar eredetű. (pl. Szolnok, Csanád, Szabolcs stb. a megye első ispánjának a nevét viseli.)

A megyerendszer már István korában átfogta az ország sűrűbben lakott területeit. Egy-egy megye nemcsak a túlsúlyban levő királyi birtokokat, hanem a területén levő egyházi és világi nagybirtokot, s a szabadok szállásbirtokait is magában foglalta. A megye élén álló ispán (comes) közigazgatási hatásköre bizonyos mértékig a magánbirtokra is kiterjedt. A megye királyi birtokai részben a királyi udvar, részben a királyi várkatonaság eltartására szolgáltak. Ennek megfelelően szervezetük is különvált. A királyi udvar szolgáltató népeit az ún. kúriák - gazdasági központok - irányították. A különböző jogállású szolgáltató népek között akadtak halászok, vadászok, lovászok, pásztorok, süttők, tímárok, kovácsok, szűcsök, solymárok, hírnökök, zenészek stb. Külön szervezetbe tartoztak a várkatonák és a várnépek. A várszervezet gazdasági és katonai irányítását a várjobbágyok végezték.

A feudális állam, a királyi megyerendszer megszervezésével párhuzamosan haladt az egyházszervezés. Eszközeiben a meggyőzés és a megtérés egyaránt szerepelt. Az új valláshoz, az új szokásokhoz, erkölcsi normákhoz, az új életmódhoz való lassú alkalmazkodás évei következtek. A király a siker érdekében bencés apátságokat alapított (a leghíresebbet Pannónhalmán) Esztergomban, Kalocsán érsekséget, több helyütt pedig (pl. Egerben, Győrben, Veszprémben, Erdélyben) püspökségeket szervezett. István király a kereszténység nyugati, római formáját juttatta diadalra, anélkül azonban, hogy a

keleti, bizánci kereszténység hatását erőszakosan fölszámolta volna.

István királynak - akárcsak a kor többi feudális uralkodójának - még nem volt állandó székhelye, legfeljebb néhány kedvenc tartózkodási helye. A király akkoriban - s ez Istvánra is áll - az év nagy részében az országot járta. Hol egyik, hol másik kúriájában szállt meg. Népes kíséretével fölélte a természetbeni adók egy részét, s közben a környék előkelőinek, szabadjainak igazságot szolgáltatott. Kíséretében ott voltak katonái, udvarának előkelői, köztük a nádorispán és az udvarbíró (a nádor és az országbíró elődjei).

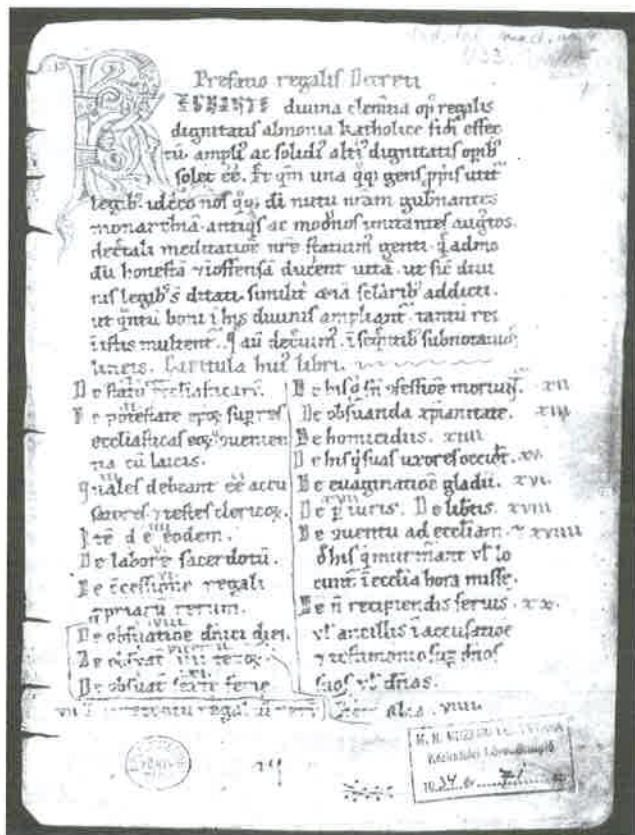
Az új társadalmi rend bevezetése igen sok nehézséggel járt. Ezt mutatják az első királyi törvényei. Magántulajdon, egyház, keresztény szertartás, mindez új és a nagy többség számára teljesen idegen volt. Ezért a királyi törvényekkel is meg akarta szilárdítani a földbirtokosok magántulajdonát, a szabadok végrendelkezési jogát; törvényben is biztosítani kívánta az egyházi tizedet (a dézsmát), és megparancsolta, hogy minden tíz falu építsen egy-egy templomot.

A nehézségeket jól szemlélteti az a szigor, amellyel pl. a keresztény szokásokat igyekeztek elterjeszteni. A törvények szigorú büntetéssel fenyegetőzve előírták, hogy vasárnap senki se dolgozzék, hanem mindenki menjen a templomba: „Ha valamely pap vagy ispán, avagy valamely más hívő személy valakit vasárnap ökrökkel lát dolgozni, vegyék el tőle az ökröt és adják a várnépnek elfogyasztásra. - A papok pedig és az ispánok hagyják meg az összes falusi bírónak, hogy ezek parancsára vasárnap mindenki menjen a templomba, öregek és fiatalok, férfiak és nők, kivéve azokat, akik a tüzet őrzik.” Azokat, akik a templomban „másokat zavarnak, haszontalan történeteket mesélgetve”, gyalázzal való kiűzetésre, illetve, ha fiatalabbak és közrendűek, megostorozásra és hajuk lenyírására ítéli az egyik törvény. Korai törvényeink tulajdonképpen a király akaratát, szándékát fejezik ki. A „törvény-

hozás” akkor abból állt, hogy az uralkodó a királyi tanács - az éppen udvarában tartózkodó püspökök és nagyurak meghallgatása után parancsát latin nyelven írásba foglaltatta.

István király két törvénykönyve - bár részben idegen mintákat használ - mégis igen sokat elárul a korabeli társadalomról. Föltűnik a szabadok és a - vagyontárgynak számító - rabszolgák közötti éles különbség. De a szabadok közötti különbség is szembeötlő. Még ugyanannak a büntetnek a büntetése is más mértékű aszerint, hogy a király közvetlen kíséretébe tartozóról, illetve könnyűfegyverzetű katonájáról vagy egyszerű közsabadról van szó. (Társadalmi állásától függően - pl. 50, 10, illetve 5 tinót fizet az, aki megöli feleségét. A rabszolgáért csak kártérítés jár.)

István király törvényeivel és fegyveres kíséretével, ispánjainak és püspököinek a segítségével próbálta az új társadalmi rendet meggyökereztetni. Ugyanakkor mindent megtett azért is, hogy az ország függetlenségét megvédje. Amikor 1030-ban II. Konrád német császár hadat vezetett hazánkba, győzelmesen visszaverte. István király tehát nemcsak megteremtette a feudális államot, hanem meg is védte. Történelmünk joggal tartja legnagyobbjai közt számon.

Szent István törvényei

Látogatás a franciaországi Pornic városában

Ez év júniusában Petercsák Tivadarral a Heves Megyei Múzeum igazgatójával és dr. Gyurkó Péter képviselőtársammal Nantes városában a Megyeházán megnyitottunk egy Heves megyei akvarell kiállítást Franciaországban, Loire-Atlantique megyében. A két megyének évek óta szoros együttműködési kapcsolata van egymással.

Ez évben történt, hogy a francia megyében található Pornic városa kérte egy Heves megyei várossal a testvérvárosi kapcsolat kialakítását, melyet a két megye vezetése is támogatott. A felkérésre városunk képviselő testülete határozatban fejezte ki együttműködési szándékát. Így kettős minőségben vettem részt a kiküldetésen, egyrészt, mint megyei küldött képviselő, másrészt pedig, mint a testvérvárosi kapcsolat lehetőségének felmérője. A kiküldetés során ellátogattunk Pornic városába, ahol tárgyaltam az alpolgármester asszonnyal, majd másnap

a polgármester úrral a kapcsolat konkrét elemeiről. A megbeszélések alkalmával a következő lehetőségek merültek fel: a két város zeneiskolásainak koncerttel egybekötött cserelátogatása, füzesabonyi és pornici gyermekek családoknál történő több hetes cserelátogatása nyelvtanulás céljából, gyermek és ifjúsági csoportok csereüdülése. Ezen túl az iskolák közötti együttműködés, amely közös Európai Unió projektben történő részvételt is takar. Szó esett még az idegenforgalmi, és gazdasági kapcsolatok lehetőségeiről is, melyet a későbbiekben még részletesen kell a kapcsolat során tárgyalni. A kapcsolat-

felvétel következő lépése a pornici polgármester úr látogatása lesz, melyet ősszel tesz városunkban.

A két város mellett, hogy sok hasonlóságot mutat egymással, nagyon sokban különbözik. Remélhetőleg a testvérvárosi kapcsolatnak köszönhetően megismerhetjük mindkettőt: a hasonlóságot és a különbözőséget egyaránt. Bár elsősorban városunk gyermekeinek nyílik lehetőség a személyes megtapasztalásra, de az ő elbeszéléseikből, élményeik nyomán mi magunk is képet kapunk egy tőlünk eltérő kultúráról!

Hudák Tamás

Értesítés

Az előző számunkban jelent meg a 2002/2003 tanévre nyújtott tanszertámogatásokról szóló tájékoztató.

Értesítjük az érintetteket, hogy a tanszertámogatás kifizetése 2002. augusztus 1. és 2002. november 30. között minden héten hétfőn és szerdán 9⁰⁰-tól 15³⁰-ig történik a Polgármesteri Hivatal II. emeleti 47. számú irodájában.

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Füzesabony Város Önkormányzatának Képviselő-testülete pályázatot hirdet a 2002/2003. tanulmányi év I. félévére, a felsőoktatási intézményekben tanulók részére, a felsőoktatási tanulmányok költségeinek enyhítése céljából, „tehetség-gondozó” jelleggel.

A pályázókkal kapcsolatos követelmények:

- füzesabonyi állandó lakhellyel való rendelkezés,
- nappali tagozaton folytatott tanulmányok,
- lezárt, minimum 4,4-es tanulmányi eredmény,
- a tanulmányi eredmény intézményi igazolása.

A pályázat elbírálása:

Támogatást 10 hallgató részére ítélt oda a képviselő-testület, akik 2002. szeptember 1-től- 2003: január 31-ig /öt hónapon keresztül/ havi ötezer forint támogatásban részesülnek.

A támogatásban részesülők kiválasztását a tanulmányi eredmények sorrendjében kell meghatározni.

Azonos tanulmányi eredmény esetén a szociális helyzet figyelembe vételével kell a pályázatokat elbírálni.

Pályázati adatlap a Városi Polgármesteri Hivatal Humánpolitikai Irodáján kérhető.

A pályázat benyújtásának határideje: 2002. szeptember 16. /hétfő/

A pályázat elbírálásának ideje: 2002. október

A pályázat eredményéről minden pályázót írásban értesítünk.

Gulyás László polgármester

„Historia vero, vita memoriae...” (A történelem az emlékezet élete...) - Cicero

Erőd a Laskó partján: gyermekkori emlékek a II. világháborúból

IV. rész

A debreceni páncélos csaták idején rendszeresen megjelentek a falu felett a szovjet repülő gépek is. Ezek főleg éjjel jártak egyedül vagy párosával. Régi kétfedeles PO-2-es gépek voltak. Jellegzetes zakatolásuk miatt varrógépnek vagy „marinéninek” nevezték őket. Többször előfordult, hogy egész éjjel röpdöstek, és ahol fényt láttak, vagy oda lőttek egy sorozatot, vagy ledobtak egy bombát. Sokszor röplapokat is szórtak és ebben felszólították a katonákat, hogy álljanak át a szovjetekhez. Egyben ez a röplap igazolványként is szolgált az átálláshoz. Emlékszem, hogy egy magyar katonai szerelvénnyel volt kitolatva a Laskó felé eső kitérőre, szemben az akkor még ott lévő 1848-as emlékművel. Az egyik vagonban kovácsok dolgoztak és a kiszüremlő fényre a gépek bombát dobtak. Másnap csodálkozva láttuk, hogy a szerelvénnyel többi részének nem volt semmi baja, de a kovácsok kocsiját a bomba teljesen felfordította. Azon az estén még kapott egy bombát a gyalogos vasúti felüljáró telepi oldalán lévő Gaál Ferenc boltos udvara is. A robbanás közel 1,5 m-es gödröt vágott, a mellette levő disznóólból a malacot kiröpítette és az ott ült elpusztulva a kráterben. A harmadik bomba a vasúti víztorony mellé egy nyírfa tövére esett. Azt kitörte és a légnyomás kiverte a környéken az összes ablakot. A nagy ijedtségen kívül úgy emlékszem, csak két katona sebesült meg. Egy másik alkalommal a mi házuk is kapott egy géppuska sorozatot. Az ablakunk felett 30 cm-re 8-10 golyónyom látszott.

Nem tudom mi lett volna, ha lejjebb céloznak, mert az egész család a konyhában volt. Többször – elsősorban tiszafüredi híd bombázásakor - világító bombákat, Sztálin-gyertyákat is alkalmaztak, amely nappali fényt árasztottak. Olyan érzésünk volt még ilyen távolról is, hogy most minket látnak a repülők és még elbújni sem lehet.

A Horthy proklamáció beolvasása után síró német tiszték is voltak a vasúti kirkodást irányítók között. Talán először értették meg, most már vége a győzelmi álmoknak. Magyaráltak ugyan még a csodafegyverekről, de a normandiai part-

raszállítás után, a V-1, V-2 rakéták csekély eredményei ismeretében már talán nem bíztak a győzelemben. A nyilas hatalomátvétel ugyan megnyugvást hozhatott nekik, de a többség tudta, ez csak elodázza a végső vereséget.

A kirakó állomás létrehozásával egy időben a falu telepi részén, a volt Borsóválogatóban és a volt Fatelepi színekben hadsereg-, hadosztályszintű raktárak, javítóműhelyek és gépkocsi szállító oszlopok települtek. Bátkai Pista barátomék utcájába gépkocsi javítóműhely, Bökény Pistáék utcájába gépkocsi szállító oszlop állt be. A Borsóválogatóban fegyver- és híradóműhely, a fából ácsolt színekben lőszer és fegyverraktár települt. A szakemberek között több volt a fiatal, a rakodók, és a gépkocsivezetők között az idősebb ember. Naponta jöttek és mentek a szállítmányok. Új világ köszöntött ránk, gyerekekre. Gyakran elvittek minket ide-oda autóval segítettünk rakodni, a fegyvereket is meglehetett fogni. Értéktelen puska és pisztolyhüvelyek, különböző csavarok „kincsként” csörögtek a zsebünkben. Az ügyesebbek színváltós zseblámpákhoz, csizmaszárban viselhető rohamkésekhez is hozzájuthattak. Voltak még különböző megoldású tűzköves öngyújtók és olyan dózsi, amelyik a cigarettát - megfelelő cigarettapapír és dohány behelyezése után meg tudta csavarni. Nekem, mint az állomáson lakónak lehetőségem volt átnézni a kirakott vagonokat. Így jutottam fegyvertisztító felszereléshez, német táborig sapkához, kulacshoz, és evőcsészéhez (csajkához). Ezek nagy részét a közelben lakó Szilágyi Lajkónak adtam, amikor a levente behívóját megkaptam.

Október 20-án apám a munkából hazatérve elmondta, hogy a „Hortobágyi Halastó” állomásról telefonáltak nekik és elmondták, orosz harckocsik robognak megállás nélkül Tiszafüred felé. Ez a Debrecennél napok óta dúló csata elvesztését jelentette.

A hír gyorsan elterjedt és rányomta a bélyegét a falu hangulatára. Szüleim is megkezdtek a felkészülést a harcok átélésére. Elmenekülésre nem gondoltak, mert hová is mehettek volna. Különben is az életükön kívül nem igen volt mit féltetni. Ekkor gyakran hallottam azt a mondókát

„Urak, papok szaladjatok, ti szegények maradjatok!” A lakosság 90 %-a maradt is. Apám megegyezett az állomás IBUSZ pavilonjában dolgozó Lajos Irénnel, hogy a harcok idejére az állomásról kiköltözünk hozzájuk. Vettünk 5 q búzát, ebből 1 q-át meg is öröltettünk, hogy legalább kenyereink legyen. A faluban mindenütt elkezdődött az értékek elásása, eldugása, így a terményeké is. A kiköltözésünk több részletben folyt le és november elejére fejeztük be. A lakásban csak 1-2 bútor maradt, valamint zöldségek és sok üveg befőtt, amit nem tudtunk már kivinni. Apám, amíg dolgozni lehetett, a vasútnál mindig megnézte a lakást is. Lajos bácsiék háza az utolsó előtti volt - abban az időben - a Szabadság utca Pusztaszikszó felé eső végén. Előtte 6-10 üres házhellyel az út mindkét oldalán. A háznak nagy udvara (kerítés nélkül), istállója, széna, szalma kazla és egy nagy asztalos műhelye volt. Lajos bácsi eredeti foglalkozása asztalos, amit fiatalon gyakorolt is.

Október 21-én a déli órákban csomaggal megrakodva igyekeztünk apámmal az új otthonunk felé, amikor alacsony repüléssel amerikai gépek zúgtak el a telep felett. A gépek visszafordulva többször is lecsaptak és az egyik ház udvarán lévő német mozgókonyhát észrevéve, elkezdték azt lőni. Mi ez alatt az utcán az egyik ház fala mellett fekvő - de alaposan megijedve - vártuk a támadás végét. A gépek amilyen váratlanul jöttek, olyan gyorsan el is távoztak több sebesültet hagyva maguk után.

Az őszi folyamán megkezdett - a falut védő - erődítési munkákhoz a lakosságon és a leventéken kívül egy munkaszolgálatos csoportot is vezényeltek. Ezek közül a harcok alatt negyvenöt főt agyonlőttek a Berekben /az érseki uradalom erdeje/. A front elvonulása után a temetésre kirendelt falusiak közül többen - az oroszok tiltása ellenére - fosztogatni kezdték a hullákat. Ennek a megállítására a temetést felügyelő örök agyonlőttek Kóródi /Vizi/ Jani nagyapját.

A háborús események miatt iskoláimat 1944 ősztől Egerben folytattam. Az állandó légveszély és légiriadó miatt az iskolát, mi bejáró diákok október elején befejeztük. Légiveszélykor az egész iskola felment az egri várba. Ott a Gárdonyi

sírhoz közel eső lejáraton lementünk a kazamatákba. Egy-egy ilyen riadó az egész napi tanuláshoz véget vetett. Abban az iskolaévben félévi bizonyítványt nem adtak ki. Az iskola az egriek részére márciusban folytatódott, mi vidékiek Húsvét után, bentlakást szerezve kapcsolódunk bele a tanulásba. Én Sődi László szabómesternél laktam a Kertész utcában, akinek a feleségét (Ilonka nénit) a szüleim még Füzesabonyból ismerték. A bentlakás addig tartott, míg a napi rendszeres, két-szeri vonatjárat meg nem indult.

„*Silent enim leges inter arma*” /Fegyverek közt bizony hallgatnak a törvények/ (Cicero).

Az ostrom alatti események

Tiszafüredet október 25-én este foglalták el a szovjet csapatok. Az átkelés megakadályozására nagy gondot fordítottak a német és magyar erők. Ez abból is látszott, hogy megnövekedett a csapatok mozgása Füzesabonyon át a Tisza irányába és növekedett a vasúti kirakodások száma. Ezzel egyidőben nőtt a frontról visszafelé szállított sebesültek, sérült technikai eszközök mennyisége is. A csapatok mozgása kisebb részben nappal, nagyobb részben éjjel folyt le. A 3. számú műút telepen átmenő szakaszán egész éjjel zúgtak a motorok, csörömpöltek a lánctalpak. Mind közelebről hallatszott az ágyúdörgés.

Az idő lassan ősziessé vált. Gyakran esett az eső, a nap ritkán és csak dél körül sütött ki. Este és reggel már ködös lett a határ. A falu lakói az őszi beálltával igyekeztek a mezőgazdasági munkákat elvégezni. Ennek ellenére, emberi és állati munkaerőhiány miatt, sok kukorica töretlen maradt és a kukoricaszárat sem vágták le. A Sósréti földeken a káposzta betakarítása elmaradt. A Pusztaszikszó melletti táblákon a cukorrépat kiásták, csomózták, de elszállítani már nem tudták.

A levegőben időnként egy magányos repülőgép is feltűnt, valószínűleg felderítő volt, de ha tudott támadni. Rátkai Pista barátomék utcájában soknak találta a gépkocsikat, ezért egy tucat kisebb bombát (légiaknát) ledobott. Ebből egy a Tök Sanyiék háza előtt az úton felhalmozott kőrakásra esett. Felrobbant és kiverte a környéken az összes ablaküveget. A többi az átázott föld és talán a kismagasságból való ledobás miatt befulladt. Mikor elmentem hozzájuk, 3-4 ferdén befürödött bombának a szárnya látszott ki csak az udvar sarából. Később ezeket a katonák kiszedték és hatástalanították.

A németeknek ott, ahol laktunk, az asztalos műhelyben egy őrszoba felét rendeztek be. Ott tartózkodott állandóan 10-12 fő és felváltva jártak őrségbe vagy szolgálatba az egri vasút felé. Ők úgy mondták, a frontra. Arra emlékszem, hogy egyszer két fő nem jött vissza és a többi azt mondta kapott /meghaltak/. Az udvaron álló szénakazal tetején szénavágóval egy fedezéket alakítottak ki, ahol mindig egy géppuskás vagy golyószórós tartózkodott. Sokat hallottam éjszakánként, hogy 1-1 sorozatot lőnek. Amikor véglegesen elmentek a kazal mellett álló - tűzoltásra odakészített - 200 literes vashordó tele volt kilőtt hüvelyekkel. Az első /tisza/szobában két rádiós tartózkodott egy készülékkel. Meghatározott időben, általában kétóránként forgalmaztak. A nálunk települt katonákat időnként egy Feldwebel /örmester/ látogatta meg és adta ki a feladatokat. A két rádiós 19-20 éves fiatal volt és hajótávírószoknak lettek kiképezve. Mutatták a fényképeiket, ahol tengerészruhában, kikötőkben, hajók fedélzetén feszítettek. Nem volt jó véleményük a háborúról. Sokat emlegették a kapott szót. A többiek - amit elképedve tapasztaltam — nem is németek voltak, hanem beöltöztetett oroszok vagy ukránok. Ahogy a rádiósok mondták, „Vlaszovisták”. Ezek nagyon tartottak az örmeztől. Volt közöttük egy „aranyfogú” géppuskás, aki minden őrségváltás előtt elszívott egy doboz cigarettát, mert a kazal tetején nem lehetett dohányozni. Ő mondta, hogy nekik minden mindegy, ők kaputt, ha nem mennek a frontra a németek lövik le őket, ott pedig az oroszok nem ejtenek foglyot belőlük, mert egyből lelövik őket. Ezt később igazolták Görömbölyön, a nagynénémmel hallottak is. Ő elmondta, hogy az ottani harcokban elfogott vlaszovistákat puskatussal verték agyon az oroszok.

Nappal és éjjel is többször előfordult, hogy kisebb német csoportok betértek 1-2 óras pihenőre az udvarba, vagy ledőltek a műhelyben kiterített szalmára. Ebből az egyik rádiósunk nagy problémája lett, mert az egyik reggel nem találta a puskáját. Nagyon megijedt és azt hajtogatta mi lesz vele, ha jön az örmester ellenőrizni. Másnap a társa karabélyát magához vette és elment a faluba /a frontra/. Késő délután jött csak meg, de boldogan, mert hozott magával egy sáros, rozsdásodó puskát. Egész este füttyörészve tisztogatta és utána a felszerelésüket a szobába, az ágy alá rakták be. A Szabadság utca végénél a Tüzér utca Maklár felőli oldalán - a be nem épített telkeken - egy pár kisebb

német tábori löveg volt beásva. Ezek időnként lőttek egyet-egyét különböző irányokba. Este a lövések után lehetett a kalimpálva szálló lövedékek jelzőfényét látni. A lövések és a becsapódások között eltelt időből kiszámíthatóan 3-5 km-re lőttek. Ezek gyújtották fel a Sósréti kazlakat is. A füzesabonyi templomtornyot csak később, a falu feladásakor lőtték le.

November 8-án és 9-én éjjel nagyon sok jármű zúgását, csörgését lehetett hallani a műút felől. Másnap az arra lakók elmondták, hogy harckocsik, páncélgépkocsik és fél lánctalpas gépkocsik tömege vonult Miskolc irányába. Ugyanakkor a telepen már régebben ott elhelyezett rakatárak, és szállító oszlopok elhagyták a falut. Ebből arra lehetett következtetni, hogy mozgásban van a front. November 10-re virradó éjjel a rádiósok azt kérték, hogy éjjel 2 órakor költsem fel őket, mert én aludtam velük a szobába. Csörgött az óra, de nem tudtam lelket verni beléjük. Reggel az egyik géppuskás felment a szénakazalra, szétnézett, és mint a villám jött le a létrán kiabálva, hogy „ruszki, ruszki”. A rádiósok gyorsan kiugrottak az ágyból, magukra kaptak valamit, és amíg az egyik elszaladt az egylovas kis két-kerekű kocsiról, addig a másik a rádiót szerelte le. 10 perc alatt üres lett a ház. A katonák belevetették magukat a Tóth tanyáig érő, még le nem tört kukoricásba.

A falura teljes csend telepedett. A ház előtti tornácra lehetett látni, hogy eddig ismeretlen egyenruhás alakok kb. 80 méterre, az előttünk álló ház kertjében félig fekvé árkot ásnak. A csend délig tartott, amikor hirtelen sűrű robbanások, ágyútűz, lánctalpak csikorgása, majd gyalogsági fegyverek hol erősödő, hol halkuló zaja hallatszott a műút irányából. Félóra múlva a már említett géppuskások egyike nevetve jött be az udvarba és a tornácra leülve, az elővett csajkából nekifogott a még gőzölgő ételet kanalizni. Közben azt mondta „Ruszki zurück drei kilométer”. Tehát az oroszokat 3 kilométerre visszavetették. A telep végétől számítva ez a falu Mezőtárkány felé eső végét, illetve Dormánd északi részét jelentette. Délután a rádiósok és a többi katona is visszatelepedett a házba. Az egész ostrom alatt csak ezen a napon láttam magyar katonákat. Pusztaszikszó felől jöttek és a Szabadság utca két oldalán, a házak mellett, egymás után 3-4 m-re fegyverüket kézbentartva vonultak a falu felé. Soknál páncélököl is volt. Egy részük motoros bőrruhát viselt. Lehet, hogy technika hiányában beosztották őket a gyalogsághoz. Meg kell mondanom, hogy levett, szomorú társaságnak láttam őket.

Vörös lámpák az utolsó kocsin

III. rész

Egy nyári délelőtt pár méter távolságból láthattam Rákosi Mátyást is, az MDP főtitkárát. Különvonata előtt biztosító gépmenet haladt, menetidőnyi távolságra. A nyílt vonalon 1000 méterenként egy katonára és egy pályamunkás őrködött. Állomásunkon a kormányzati vonat előtt egy órával minden tolatási és egyéb mozgást be kellett fejezni. A kijelölt vágányutat ennyivel előbb le kellett zárni, az érintett váltók mellett egy-egy őriző embert készenlétben tartani. Ilyenkor Füzesabony állomás minden zegét-zugát civil és egyenruhás alakok szállták meg. Dermedt mozdulatlanságban vártuk a vonat beérkezését az I. számú vágányra. A várótermekből mindenkit kizavartak a katonák. Pedig az időpont reggel 9 óra volt.

A három kocsi álló vonat egy 424-es géppel érkezett. Pár perces tartózkodás alatt megrámolták a mozdonyt és továbbindultak Debrecen felé. Én menesztettem a vonatot, s ekkor láttam Rákosit. A peronon sétált egy mongolos arcú nővel, állítólag a felesége volt. Ő maga alacsony termetű, hízott arcú, lomha mozgású emberke volt, nyilvánvalóan gémberedett tagjaikat sétáltatták. Sötétkék, csíkos öltönyt viselt, alig egy méterre haladt el mellettem. Természetesen katonásan tiszteltem, de rám se nézett. Bosszús is lettem, s a „Keresztes háború 1944” című könyv jutott az eszembe. Abban olvastam egykor az 1918/19-es Tanácsköztársaságról, s benne a kommunisták kegyetlenkedéseiről is. Közöttük volt Rákosi (Róth) Mátyás neve is.

Hamar túltettem magam a kormányzati vonatonál tapasztaltakon. Ez idő tájt vetődött fel bennem, mi lenne, ha búcsút mondanék a forgalmi szolgálatnak. Kilencc éve folytattam ezt a mesterséget, amit szerettem is, de mégis azt tapasztaltam, egyoldalú vasutas vagyok. Mi lenne, ha valahol állomásfőnök lennék? Ezek a kérdések fel-fellángoltak, azután elhalványultak, mert lefoglalt a családom és a munkám.

Mészáros párttitkár többször érdeklődött, nincs-e szándékomban belépni az MDP-be?

- Főtiszt elvtárs! Többre vihetné! - mondta sokszor, s én is visszakérdeztem: - Titkár elvtárs, mit ért ez alatt?

Nem válaszolt, csak sokat sejtetően nézett rám. Én azonban még mindig nem tudtam rászánni magam, s ezzel barátaim közül is sokan így voltak. Közben Gerő Ernő helyett Bebrits Lajos lett a közle-

kedési miniszter. Erről az emberről se hallottunk addig semmit. Azt beszéltek róla, hogy oszlopos tagja a kommunista pártnak, s nem tűr ellentmondást.

A forgalom kezdett békebelivé formálódni, sőt, Budapestről kiindulva kezdetét vette a vasútvonalak villamosítása is. Ekkor újabb fizetésemeléssel bíztattak. Olvastam a Szabad Népből, hogy a miniszterelnök fizetése 3850 forint, az egyetemi tanáré 1250-2200 forint, az előadóé 500-560 forint, a segédmunkásé 320-600 forint. Az én fizetésem ekkor 576 forint volt. Nem éppen biztató lett tehát a helyzetünk.

Többekkel együtt engem is meglepett, hogy az Elnöki Tanács április 4-ét nemzeti ünneppé nyilvánította, s a békekölcsönjegyzésre szóló felhívás 37 százalékos túljegyzéssel zárult. Azt pedig nem lehetett hurrával fogadni, hogy november 7-ét is állami ünneppé nyilvánították, miközben március 15-e közönséges munkanap lett. Rosszat sejtettünk.

Fél évtizede múlt, hogy Füzesabonyba kerültem. Általában jó viszonyban éltem és dolgoztam a munkatársaimmal, kivéve a korábban említett néhány dolgozót. Valami fura hangulat kezdett terjedni, ami miatt olykor-olykor nem jól éreztem magam. Az innen-onnan hallottakból, a baráti beszélgetésekből kiűnt, ezzel mások is így voltak, legalábbis azok, akik nyitott szemmel jártak. Bosszantott, hogy egyesek -iskolai és szakmai előképzés nélkül!- baráti összeköttetések révén magasabb vasúti rangot, beosztást értek el csupán azért, mert származásuknál fogva eleve megbízhatóknak minősültek.

A pártszervezetek és a szakszervezetek alakításának az idejét éltük. Megfigyeltem, hogy az úgynevezett tisztviselőket nem, vagy csak elvétve választották meg mozgalmi pozíciókba. Párttitkár, szakszervezeti vezető általában csak az alacsonyabb rangú vasutasból lehetett. A feltétel ugyanis az alacsony származás volt, mivel ez önmagában megbízhatóságot jelentett. Ennek nyomán számtalan nagyobb és kisebb vasútállomáson meg nem nevezett küzdelem folyt a vezetők és az alárendeltek között.

Az előbbieket törekedtek a háború utáni, lassan érlelődő rendteremtésben helyreállítani. A vasútnál évtizedek alatt meghonosodott tekintélyüket, amit a másik oldalon, 1945 után, a beosztottak közül néhány szájhős szándékosan vagy alattomban igyekezett aláásni. A legnagyobb meglepetésre - nyilvánvalóan érdekből - több tisztviselő köpönyegét megfordítva

a hangoskodók oldalára állt, hiszen így módon könnyebben boldogultak később.

A vasúti fegyelem visszafordíthatatlanul a felhígulás jeleit mutatta. Az 1945-ös szovjet megszállás egyik következményeként, a sztálinizmus térhódításával együtt, a MÁV-nál is - a felsőbb vezetésben és a szolgálati helyeken egyaránt - „rátértek” a képzetlen, tanulatlan elemek vezető állásba helyezésére. Még olyanok is a csúcsra jutottak, akiknek semmi kapcsolatuk nem volt azelőtt a vasúttal, ebből eredően minimális vasúti ismeretekkel sem rendelkeztek. Akkor a lényeges és kizárólagos szempont a proletár megbízhatóság volt. Akik ezt a szemléletet megalapozták - kezdve Gerő Ernő és Bebrits Lajos közlekedési miniszteren át a kisebb hatalommal felruházott hatalmasságokig -, maguk is hasonló gondolkodásúak voltak és zokszó nélkül végre is hajtották az újsütetű elvet. Azt remélték, sőt el is várták, hogy a diktatúra megszilárdításában ezek az úgynevezett suszter-vezetők mindenben támogatják az elképzeléseiket.

A „kiválasztottak” kárpótlásként lehetőséget kaptak a tanulásra. Volt is, aki élt ezzel a lehetőséggel, de az is tény, hogy kezdetben könnyen, nagyon könnyen osztogatták a diplomákat és a bizonyítványokat. Sokan a régi magyar közmondást emlegették, hogy a hivatalhoz majd ész is ad az Isten! Lehet, hogy adott, de csak keveseknek. A karrieristák között azonban ezek nem jutottak szóhoz.

Sokunk előtt közismert volt, hogy egy-egy „állomásvezetőnek” igazi vasutas helyettese van, aki viszi a szakvonalat, mi alatt a „báb” főnök a tanulmányait folytatja, vagy játszotta a főnökösdit. Olyan véleményről is volt tudomásom, hogy a „magas” helyről irányított felső vezetés bosszút állt a vasutas tisztviselő rétegen, mert „maradéktalanul kiszolgálták a Horthy-rendszert.” Ez mondvacsinált ostobaság volt, mert a vasút nem tehetett mást. Sem 1945 előtt, sem azután. Az ilyen ostoba pártoskodóknak köszönheti, hogy annyi igazi vasutas került a politikai büntető- és átnevelő-táborokba Recsktől Sztálinvárosig (ma Dunaújváros), vagy családotól együtt kitelepítették a Hortobágyra, a Rétközbe, s ki tudja, még hová. Sajnos nem tudunk segíteni rajtuk, meg őszintén szólva a félelem légköre miatt olyan nagyon nem is mertünk.

A lezüllés, a romlás csiráit hordozta magában - elég korán - az a jelenség, amikor kisebb-nagyobb állomásokon, közép- vagy akár a felsőbb irányítószerveknél egyaránt, túlzottan nagy szerepet